

Svarskema

Indsendt af: Roskilde Universitet
Inden for den grønne forskningsstrategis identificerede forskningstemaer og missioner, hvor er det vigtigst at prioritere forskningsindsatsen i 2022 og 2023?
Roskilde Universitet anbefaler først og fremmest, at den grønne forskningsstrategis Tema 7: <i>Bæredygtig adfærd og samfundsmæssige konsekvenser</i> fokuseres yderligere og gøres til en selvstændig og højtprioriteret mission. Dernæst finder vi særligt behov for prioritering af forskningsindsatsen inden for: • Bæredygtige fødevarer og fødevaresystemer (en del af Tema 3) • Cirkulær økonomi (som del af Tema 5) samt • Økosystemers dynamikker (del af Tema 6)
Begrundelse
Regeringens Grønne Forskningsstrategi udpeger en række væsentlige forskningstemaer og missioner, som forventes at bidrage markant til den grønne omstilling frem mod henholdsvis 2030 og 2050. Vi er glade for denne prioritering af en række helt centrale temaer for at komme i mål med den grønne omstilling i Danmark. Vi er enige i vigtigheden af de opstillede målsætninger, men vi vurderer samtidigt at der er en risiko for, at indsatserne i for høj grad kan komme til at fokusere på teknologiske gennembrud, hvis potentialer i bedste fald først vil kunne realiseres på langt sigt, frem mod 2050. Derfor bør der være et markant større fokus på omstilling af etablerede sociale, økonomiske og teknologiske systemer i en retning som aktivt understøtter de langsigtede mål for grøn omstilling, og som muliggør at eventuelle teknologiske gennembrud hurtigere kan få fuld effekt. Der er med andre ord behov for markante investeringer i forskning og innovation, som knytter an til den samfundsmæssige transformation som en væsentlig forudsætning for og som selvstændig drivkraft i den grønne omstilling. Her ligger der både betydelige grønne gevinster, forskningsmæssige styrkepositioner og erhvervsmæssige potentialer, bl.a. i forbindelse med udvikling af nye produkter, services og markeder, systemeksport, og offentlig-private partnerskaber. Derfor foreslår vi, at Tema 7: <i>Bæredygtig adfærd og samfundsmæssige konsekvenser</i> gøres til en selvstændig og højtprioriteret mission, og at temaet samtidigt præciseres, så det ikke primært forstås som udtryk for vigtigheden af individuel og kollektiv adfærd i implementering af teknologier til fremme af grøn omstilling, men i højere grad stiller skarpt på indlejringen af grønne initiativer i komplekse sociale, kulturelle, økonomiske og teknologiske infrastrukturer og værdisystemer, som både kan udgøre barrierer og forudsætninger for bæredygtighed og grøn omstilling. Der er behov for forskning i sociale praksisformer, meningsskabelse og værdiforståelser, som bidrager med indsigt i hvad der kan henholdsvis mobilisere og modvirke borgerinddragelse, samskabelse og social innovation med fokus på at opbygge nye forpligtende fællesskaber med sigte på grøn omstilling. Ligeledes er der behov for forskning i regulatoriske, planlægningsmæssige og økonomiske incitamenter og modeller til understøttelse af den grønne omstilling i virksomheder og institutioner.

Med et markant tydeligere fokus på samfundsmæssig transformation forøges muligheden for, at nye teknologiske muligheder ikke hæmmes af manglen på markedsæssigt, institutionelt og kulturelt 'fit', og man mindsker også risikoen for at nutidens institutionelle interesser begrænser udfaldsrummet for den langsigtede omstilling.

Samtidigt finder vi, at samfundsmæssige konsekvenser bør betragtes som en væsentlig **dynamisk faktor** i den grønne omstilling – og ikke blot som 'costs & benefits'. De seneste år har vist, at den grønne omstilling – ligesom konsekvenserne af ikke at gøre noget – har en markant social slagside, både nationalt og globalt. Den ulige fordeling af fordele og ulemper ved klimaindsatser har i en række tilfælde indebåret kraftige modreaktioner, f.eks. ved anvendelse af økonomiske incitamenter, ved anlægsprojekter eller ved brugen af moralsk ansvarliggørelse af individer og grupper.

Samlet vurderer vi at der er stort behov for at understrege at 'samfundssiden' af den grønne omstilling er en helt central faktor, som bør prioriteres meget højt og etableres som en selvstændig mission om "**den bæredygtige samfundsforandring**".

Dernæst finder vi det vigtigt at prioritere de forskningsmæssige indsatser i forhold til udvikling af nye **bæredygtige fødevarer og bæredygtige fødevarekæder**. Dette er delvist adresseret i den eksisterende mission vedrørende *Klima- og miljøvenligt landbrug og fødevareproduktion*, men vi finder, at denne mission i langt overvejende grad er formuleret med fokus på produktionsleddet og på omstilling af eksisterende produktionsformer. Vi mener, at der på den ene side er et helt grundlæggende behov for mere forskning i og udvikling af nye fødevarer baseret på planter, alger, insekter og andre alternative kilder og på den anden side et stort behov for i højere grad også at fokusere på bæredygtige **fødevarekæder**, som bl.a. er en del af EU's: *A Farm to Fork Strategy - for a fair, healthy and environmentally-friendly food system*. Miljø- og klimamæssig omstilling af selve fødevareproduktionen spiller naturligt en stor rolle i omlægningen af fødevaresektoren. Det samme bør imidlertid også gøre sig gældende i forhold til samspillet i fødevarekæden mellem producenter, leverandører, forhandlere, kantiner og restauranter, forbrugere og affaldsselskaber. En bæredygtig omstilling af fødevarekæderne forudsætter en helhedsorienteret tilgang, som involverer offentlige myndigheder på alle niveauer, aktører i den private sektor på tværs af fødevareværdikæden, NGO'er, sociale partnere, forskere og borgere. Forskning- og innovation i fødevaresystemer og -kæder må bl.a. integrere spørgsmål vedr. naturvidenskabelig og gastronomisk viden, teknologiske og organisatoriske løsninger, økonomiske og finansielle incitamenter, offentlig regulering, indkøbspolitikker og standarder, oplysning, uddannelse og læring samt samspil mellem offentlige, private og civilsamfundsaktører. En af pointerne ved at flytte fokus til det samlede fødevaresystem frem for produktionsleddet er bl.a. at der derved kan åbnes for identifikation af helt nye løsningsmuligheder, som ikke på samme måde lader sig identificere af enkeltstående led i kæden. Danmark har meget stærke traditioner inden for design og udformning af fødevarekæder samt produktion af højkvalitets fødevarer både erhvervs- og forskningsmæssigt. Vi bemærker endvidere, at EU vil investere omfattende i forskning- og innovation på dette område, hvorfor der er potentiale for væsentlig synergi til indsatser i EU regi.

Et andet tema, som vi finder det vigtigt at give større prioritering i de kommende år, er temaet om *Miljø og Cirkulær økonomi*, hvor **cirkulær økonomi** i en af de eksisterende missioner er koblet specifikt sammen med genanvendelse af plastik og tekstil. Vi finder imidlertid, at der er behov for forskning i den cirkulære økonomi som koncept i sig selv, der omfatter en ny økonomisk model for ressourceanvendelse, og som forudsætter samstemte indsatser på en række politiske, økonomiske, teknologiske og organisatoriske niveauer i et tæt samspil mellem offentlige, private og civilsamfundsaktører. Vi finder, at den cirkulære økonomi har relevans inden for alle samfundets sektorer: energi, fødevarer, produktion, byggeri, digitalisering, transport, mv. Modellen kræver nye forsknings-, innovations- og designprocesser,

nye produktions-, distributions- og indsamlingsprocesser, nye forretnings- og forbrugsmodeller, reguleringer og økonomiske incitamenter samt ændrede brugerpræferencer og -adfærd. En del af forsknings- og innovationsindsatsen på området kan være interdisciplinær og sektorspecifik, mens anden forskning- og innovation forudsætter indsatser med et sammenhængende systemisk og tværgående perspektiv for øje.

Endelig finder vi det relevant og nødvendigt at give højere prioritering i de kommende år til forskning i **økosystemers dynamikker** til sikring af bæredygtig udnyttelse af disse ressourcer og sameksistens med andre formål. Herunder er der behov for større viden om effekter af multiple presfaktorer for marine og kystnære økosystemer i form af bla. klimaforandringer, miljøfremmende stoffer og næringsstofberigelse (eutrofiering) af hensyn til fremtidig bæredygtig forvaltning af disse områder.

Vurderer I – med forbehold for, at 2021-midlerne endnu ikke er udmøntede – at der er behov for brede grønne opslag, prioritering af eksisterende missionsområder og/eller evt. nye missionsområder?

Sammenfattende vurderer vi, at der er behov for en markant opprioritering af strategiens fokus på samfundsmæssig transformation i bred forstand, hvorfor vi anbefaler at gøre strategiens Tema 7 til en ny, prioriteret mission.

Samtidig vurderer vi, at det er vigtigt i udmøntningen af midler til forskning i og til fremme af den grønne omstilling, at der findes en god balance imellem øremærkede midler til de prioriterede missioner på den ene side og brede grønne opslag på den anden side. De prioriterede missioner sikrer en fokuseret indsats og involvering af mange centrale aktører, men samtidig er behovet og perspektiverne for at nå i mål med den grønne omstilling så presserende, at der også er behov for bred stimulering af kreativitet og nytænkning i identifikationen af nye mulige løsninger og indsatser til fremme af den grønne omstilling. Dette sikres bedst igennem brede grønne opslag med fokus på udfordring af den eksisterende viden om og forståelse af klimaudfordringen og de mulige løsninger på den grønne omstilling.

Begrundelse

Se ovenfor